

**GRUP
MOBILIARI**

TRAVESAS

Promotor - Constructor

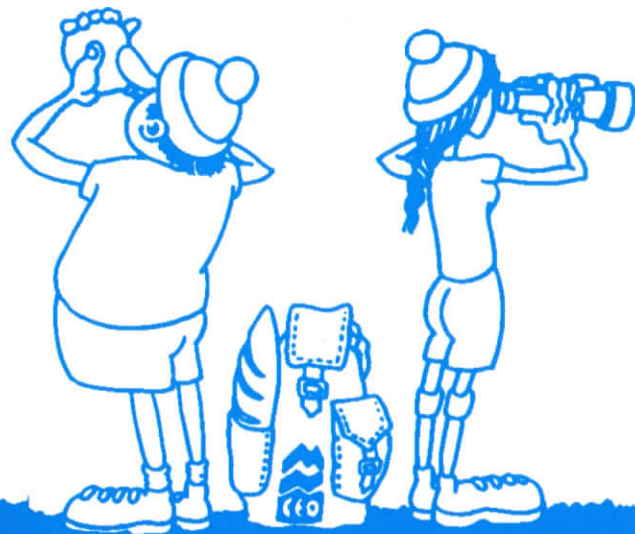
ER VALÈNCIA, 42 - TEL. i FAX 972 13 01 21 - 17867 CAMPRODON

CAMPRODON

IFICI PLAÇA CUATRECASAS

DISSENY JAUME BACH - IMPRESSIÓ IMPRENTA ALBERT

22 d'abril de 2007

XXX EMBARDISSADA

Beget, Ricolta,
pla de la Primavera, Comanegra,
bassa de Monars, font de la Figuera,
el Barrancot, Beget

Organitza:
**CENTRE
EXCURSIONISTA**

XXX EMBARDISSADA A LA GARROTXA

COP D'ULL A L'ITINERARI

Text: Anna Planella i Plana
Joaquim Agustí i Bassols
Adriana Llongarriu i Castañer
Xavier Viñas i Teixidor

Dibuixos: Joan Tresserras i Dou

Mapa: Ramon Bartrina i Albi

Composició: Edicions El Bassegoda, S.L.

Imprimeix: Impremta Aubert

Dipòsit Legal: GI-477-2007

L'Embardissada sortirà de **Beget** per primera vegada. Aquest poble de l'**Alta Garrotxa** va veure el pas dels participants en la cinquena edició de la nostra trobada anual, ja fa un quart de segle, i també el dels que ens van acompanyar en la tretzena, però en aquella segona ocasió la visita no va anar més enllà del Riberal.

L'obertura de la nova carretera d'Oix a Beget, íntegrament asfaltada després de més de quinze anys d'obres intermitents, ha fet possible portar el punt de sortida al mateix poble, que tot i la millora de les comunicacions conserva el seu caràcter i un entorn natural envejable.

La fita del recorregut no és, curiosament, en l'antic terme municipal de Beget. El **puig de Comanegra**, el més rellevant d'entre tots els de l'Alta Garrotxa que l'Embardissada encara no ha assolit, pertany al poble veí, Oix, força més distant.

L'itinerari ens portarà des de **Beget a Ricolta**, el collet del **Clotic**, la **Graia** i el **pla del Boix**, abans de completar l'ascensió al Comanegra. Una pujada ferma, força desconeguda fins ara i de poc més de mil metres de desnivell, que farà bufar i agradarà a parts iguals. Si el dia és clar, al cim gaudirem d'un sensacional panorama, que abasta des del golf de Roses fins a les muntanyes del Berguedà.

Les anades i vingudes que han caracteritzat bona part dels recorreguts de l'Embardissada seran manifestes en l'itinerari de tornada. Des del cim baixarem a la **bassa de Monars** i el **corral de ma Mitjà**, però allà donarem l'esquena al petit poble de Monars, que els més veterans ja coneixeu de la tretzena edició, i girarem cap a **costa Rasa** i la **font de la Figuera**, paratges que mai no hem trepitjat. El camí dels **Racons**, també inèdit, ens conduirà al **Barrancot**, que si va veure el nostre pas, un matí plujós fa disset anys. El tram final transcorrerà pel **Riberal de Beget** o **del Llierca**. El recorregut que us proposem ofereix a tots els excursionistes que ens vulgueu acompanyar paratges ben característics de l'Alta Garrotxa, camins més que centenaris, extensos alzinars, magnífiques rouedes i extraordinaris miradors. De fonts en trobarem poques i de monuments rellevants encara menys, però després de visitar Beget no trobarem a faltar el nostre estimat art romànic.

L'itinerari de l'Embardissada és dins els termes de **Beget**, agregat l'any 1969 al de Camprodon, de la veïna comarca del Ripollès, i d'**Oix**, integrat actualment en el de Montagut i Oix. Al cim del Comanegra també fregarem el terme de la **Menera**, de la comarca del Vallespir.

Kim Agustí

ont de Beget

XXX EMBARDISSADA A LA GARROTXA

Benvinguts i feliç Embardissada, l'excursió llargueta de cada primavera per l'Alta Garrotxa, i ja en portem trenta, sembla que no pugui donar per tant en aquesta petita subcomarca, però té tantes comes i cimals, rius, riuets i torrenteres, tosses i colls, cingles, baumes i forats, té tantes arrugues, que és quasi infinita.

Sortim de Beget per primera vegada, encara que per aquest poblet de pessebre ja hi vam passar l'any 1982. També per primera vegada pujarem al Comanegra, tot i que els seus pendissos els hem tocat en més d'una ocasió. Lliscarem per ponent del poble de Monars, on fa dos anys ho vam fer per llevant.

Salvarem un desnivell d'uns mil dos-cents metres, resseguint antics camins de contraban fins a tocar la línia fronterera amb la Catalunya Nord.

Beget avui és un poble turístic i de segones residències, amb cases de pedra amb balcons de fusta al voltant de l'església i entre dos rius. Tot en ell té un encant especial; t'hi sents com en una altra època.

Encastat com està entre muntanyes, ha patit quasi un segle d'aïllament, i abans de l'aparició de l'automòbil camins de ferradura l'unien amb Camprodon, Molló, la Manera i Oix. Després poques coses han estat tan anhelades pels begetins com una carretera. Ja al final del segle XIX se'n va projectar una que des d'Argelaguer havia d'arribar a Molló, passant per Beget; es va construir el tram d'Argelaguer a Tortellà, i aquí va acabar la cosa.

Dècades després es parlava d'unir Oix i Beget passant per Hortmoier, tot remuntant el Llierca; l'orografia va fer que fos un somni impossible. Sobre l'antic camí carreter de Beget a Pera hi havia una pista, en extrem precària, que arribava dificultosament fins a Oix.

El 1963 hi arribà, per fi, la temerària carretera que ve de Rocabrúna i passa pel coll de la Boixeda, però llavors el poble ja es trobava gairebé buit. Havia tingut sastre, fuster, sabater, dos ferrers, carreter, flequer, paleta, una escola per als nens i una per a les nenes. A temporades, colles de més de trenta castellans carbonaven pels boscos i hi havia portuguesos que tallaven roures per fer travesses per al ferrocarril. Durant la Segona Guerra Mundial, militars alemanys, amb uniformes sinistres, hi arribaven des de la França que ocupaven i espoliaven amb vaixelles de porcellana fina i coberteries de plata, que bescanviaven en alguna de les cinc botigues.

Però a mitjan segle XX, la regressió econòmica, progressiva i imparabile, va obligar als begetins a deixar el poble, l'església de Sant Cristòfor i el seu campanar, i tots els tresors que encara avui s'hi guarden. L'enginyer de tots els vilatans units va salvar del foc i de la destrucció que generà la guerra un valuós i significatiu recull de la nostra història d'art: altars barrocs, un retaule i la Mare de Déu de la Salut, tallats amb alabastre de Beuda, del segle XIV, una pica baptismal romànica, pintures de l'olotí Joaquim Vayreda i l'estimada Majestat, que per ser de fusta era la més vulnerable. Durant el segle XII, d'imatges de Crist de grans dimensions, amb els braços en creu, cara beatífica i túnica oriental, se'n feien als tallers d'arreu de Catalunya i els que ara ens queden es poden comptar amb els dits de la mà.

Tenim Beget com un poble ben garrotxí; es troba situat a la capçalera del Llierca, el riu vertebrador de l'Alta Garrotxa, però per raons administratives el 1969 quedà unit al municipi de Camprodon i a la comarca del Ripollès. Actualment, per fi, amb la carretera de

Castellfollit de la Roca a Oix i a Beget amb bones condicions, s'afavorirà altra vegada l'acostament del poble a la Garrotxa.

Ara hem de posar-nos a caminar

Sortim de la plaça de l'Església, continuem pel carrer Bellaire, passem pel primer pont que creua la riera que baixa de Rocabruna encaixada entre pedres, de seguida arribem a la plaça Major, on, tot i que és molt menudeta, no hi manca res, fins i tot té un plàtan al bell mig per tal de poder-se refrescar sota la seva ombra en les llargues tardes d'estiu. Seguim per la forta pendent dels Davallants i ja som al segon pont. Amb ell salvem la riera dels Trulls o de Can França, molt poc abans de l'aiguabarreig. Passem per davant de la font de Can Jan, dita també la font Bonica. Si continuéssim avall seguiríem un bonic i ombrívol passeig al llarg del riu, que ara ja esdevingut riera de Beget se'n va cap a Oix.

Nosaltres continuem amunt, enfilant-nos per les cases de la **Costa de la Roca**, fins que trobem una pista que seguim cap a la dreta i ens porta a enllaçar amb la carretera que va a la Figuera. La continuem de pujada.

Beget va quedant enrere, dins el clot. El campanar, que sobresurt esvelt enmig de les teulades, és i ha estat font d'inspiració d'artistes. A l'altre costat de la riera dels Trulls, al **serrat de les Bombardes**, per damunt nostre, retallada al cel, hi ha **penya Ricolta**.

Tres grans revolts i arribem a la casa del **Sunyer**, que té al davant el Bestrecà com una muntanya piramidal. En tota la jornada no deixarem de veure la serra del Bestrecà, en tota la seva llargada, acotant la vall d'Hortmoier.

Al **coll del Sunyer** deixem la carretera; el Comanegra ja se'ns exhibeix com un repte temptador. Continuem pel rost assolellat de l'esquerra i anem pujant sense estridències entre ginebrons i alzines. Un greny rocós ens obliga a fer una gambada; hi ha trossos on s'endevina que el camí, en altre temps, havia estat cuidat. Passem per un petit grau i no

tardem a quedar sota **penya Ricolta**. Si haguéssim continuat pujant per la Costa de la Roca, també hauríem arribat aquí.

No deixem el camí, que segueix per sota els cimals de solell de la **carena de Ricolta**; anem pujant molt suaument mentre quedem envoltats de parets que sostenen antics conreus.

En el segle XVIII es va produir una rompuda generalitzada de terres ermes que afectà tot el Principat, la Península i part d'Europa. A l'Alt Empordà, les vinyes arribaven des del mar a les serralades costaneres; la Garrotxa era domini dels cereals.

A Beget les artigues arribaven fins quasi a dalt dels cims, les terres eren rònegues, però la pràctica del guaret, que alternava any de cultiu amb any de repòs, permetia que els camps tornessin a quedar mínimament nodrits.

Costa imaginar-se aquestes muntanyes acolorides pels sembrats.

Al llarg de l'any les estacions dibuixen els paisatges; al llarg del temps ho fan la mà de l'home i la seva economia.

Continuem; deixem un camí que s'enfila i nosaltres baixem una miqueta per, de seguida, continuar pujant i passem a ran de parets d'una bona alçada. De tant en tant arribem a un morro que ens obre a la panoràmica:

als peus el **clot de Bellestir**, la **fajosa d'en Batlle**, la **casa del Bac**. A l'altre costat, sempre el Bestrecà, amb el Montpetit i el Montmajor espiant al seu darrera. El Comanegra amb el puig Ferriol que l'hi fa de contrafort; davant nostre, el **puig del Morro**; a la tornada el veurem per l'altre costat.

Resseguim una bauma poc formada, creuem un torrentot que es despenja en vertical per trobar-se amb el Bellestir. El camí sembla que es perd i el Comanegra sempre espiant-nos entre els arbres, fins que arribem a una clariana sembrada d'alzines joves.

Sobre nostre ja veiem **la Trompa**, cim que té ben bé la forma de cap d'elefant. Girem pendís amunt, com si desféssim camí, però guanyant alçada; hem d'anar al collet que separa la

La Codina

carena de Ricolta dels cingles de la Gralla, **el Clotic**; avancem per un amfiteatre de feixes i ja hi som.

Al **Clotic** també hi arriba el camí que ve de la carena i el que puja dels Trulls; per aquí hi passaven traginers i carboners, pastors i camperols, contrabandistes i carrabiners.

En sortim per l'obaga, pel costat d'un clot ple de jocs; abans era una bassa plena d'aigua, on s'hi abeurava el bestiar.

Anem avançant sempre molt a prop del carenar; de tant en tant una breu incursió dins la frescor dels boixos, fins que tornem a quedar a dalt. Si espiem amb compte per sobre la cinglera veurem, just a sota, a la nostra dreta, **la Trompa**. Continuem amunt, fins que un profund precipici sobre el clot de Bellestir ens obliga a girar a la dreta. Creuem un terrer que

s'engruna i quedem oberts a una àmplia panoràmica, que més gran es farà a mesura que anem pujant. Aquest hivern, els Pirineus sense neu eren desconeguts, angoixava, feia basarda. Què passarà amb l'alegria dels nostres rius a la primavera?

A l'altre costat veiem **Can França** i la carretera de les basses de Monars que hi passa a tocar. Tornem a entrar dins la vegetació, avancem per sobre el clot de la Lleterassa; anem guanyant alçada, perquè hem d'anar a pujar els cingles que veiem al nostre davant.

Amb un parell de camallades salvem el primer; un breu escaler ens ajuda a grimpar pel segon. Tornem a estar a l'obaga; pugem per un espès de boixos que en deien el **Túnel**; a l'estiu es veu que feia una peresa enorme sortir d'aquesta cambra fresca.

Nosaltres anem caminant i ja tornem a ser dalt la carena.

Hi trobem un altioplà que acull un vell i gran pluviòmetre aterrat. No hem sabut trobar notícies d'aquest sorprenent instrument rovellat, els avis més grans el recorden dempeus recollint les pluges amb el gran bassiol que aguantava.

Fa molts anys la companyia elèctrica Fecsa va plantar pluviòmetres al llarg de les capçaleres de diferents rius per tal d'estudiar-ne els cabdals i les possibilitats energètiques, i tot fa pensar que estem al davant d'un d'ells, encara que no ho podem afirmar, perquè amb la desaparició de la companyia es van destruir tots els arxius.

Travessem un espès d'arços, voltem un turonet pel cantó del bac i arribem al **coll de Boix**; estem just sobre el capçal del torrent de Bellestir.

Creuem la carretera que passa per les basses de Monars i que acaba al collet de l'Orri; ens enfilem rost amunt. Passem pel costat d'un faig gegantí, les grans arrels del qual fan com d'escaló que facilita el camí. Un faig derrotat, segurament per un llamp, ens obre a un gran prat; el creuem per tal d'emprendre la gran pujada. Abans tot aquest pendís era un laberint de corriols oberts pel bestiar, ara és ple de matolls. Continuem amunt fins al **pla de la Primavera**, porta a les terres de França, on surt un camí que baixa a la Menera. En temps del contraban era com una mena de centre logístic: uns hi deixaven el feto i altres l'anaven a recollir.

Continuem per la carena, entre l'**obaga de Bordellat**, frondosa fageda, i **els Triaders**, rosts assolellats. Al fons hi ha el Roc de Frausa, Costoja, les Torres de Cabrenys. A dalt, al cim, les capçades dels arbres no ens ho deixaran veure.

El Comanegra, amb els seus 1.557 metres d'altitud, no és pas el sostre de l'Alta Garrotxa, però potser és la muntanya on puja més gent; l'ascens no té dificultat i la recompensa en un dia clar és més que satisfactòria.

A la llunyania, els Rasos de Peguera i tot els

Pirineus, des del Taga fins al Canigó.

El Montseny, Puigmal, cingles d'Aiats i el Far, Rocacorba, Mont Petit i Mont Major, Resclusanys. La cresta de Guitariu i també la serra de Bestrecà, que no ens deixa en tota l'excursió. La Mare de Déu del Mont, Bassegoda i, en escorç, el puig de les Bruixes i el Sant Marc.

Emprendrem la baixada cap a la bassa de Monars que veiem com a vol d'ocell. Les cases de Monars, més avall encara, queden com dins un pou profund. Fem alguna gran marrada per tal de salvar grans blocs de pedres. A mig aire de la muntanya s'hi reuneixen els amants de l'ala delta, ja que quan els vents són favorables s'hi formen unes turbulències que els permeten emprendre el vol.

La **bassa de Monars** la cuidaven entre els veïns del poble i la gent de Can França per tal de que, ni en temps de sequera, el bestiar es quedés sense aigua. A tocar hi ha un abeurador i també hi havia, ara no en queda ni rastre, una cabana per a refugi de pastors.

Baixem cap a Monars per l'antic camí de matxos. Passem un estret de roques, per sobre dels **cingles d'en Vilà**. Avancem entre aiguavessos i petits roures. A baix, el **Corral de Ma Mitjà**, com un gran envelat destrossat després de la disbauxa. És dels més grans de la Garrotxa; hi cabia un ramat de tres mil ovelles i a la part del darrera hi havia un habitacle confortable per al pastor. L'entramat de cabirons i bigues era espectacular i encara en queda alguna cosa; de les gruixudes teules que el cobrien no en queden ni engrunes.

Baixem planells avall. Veiem Ma de l'Om a l'esquerra i amb prou feines la teulada de Mamitjà. Poc més enllà, ja no la veurem, hi ha l'església de Sant Feliu, de la qual ja hi ha notícia en el segle X. En tota aquesta solana hi creix hisop, una petita herba de floreta de color lila que és excel·lent per a curar refredats, tos i mal de coll.

Deixem a la dreta una roureda aclarida i l'estimball que cau sobre el **clot de Monars** i el **torrent de les Valls**. Passem per sota un cable,

que van posar-lo els nous estadants de Monars per tal de facilitar l'avitallament; surt del collet de l'Orri i acaba aquí. Ja fa temps que està en desús i les mules resulten més resistents i efectives.

Aquest maig passat es van celebrar els vint-i-cinc anys d'ocupació del poble. Al llarg d'aquest temps hi ha anat passant força gent; la vida sembla que no hi ha pas de ser fàcil, però ells diuen que tampoc és fàcil conviure amb fresses i presses, targetes de crèdit i sous esquifits. De vegades, el que empeny a deixar aquest idíl·lic retorn a la natura són els nens que, en créixer, el que més volen és anar a escola i jugar amb altres nens, desitgen saber com és la vida a baix, i hi tenen tot el dret. Ells han tingut la fortuna de conèixer dos mons ben diferents i de grans podran escollir.

Faria il·lusió tornar a veure el poble ple de vida, de bons conreus i de bestiar ufanós.

Nosaltres continuem caminant.

Creuem un rec que baixa dels cingles d'en Vilà. Abans d'entrar de nou al bosc quedem davant per davant del Tossal de Maïans, amb la casa arrecerada sobre el llom.

Deixem un corriol que baixa a la Gurata i emprendem una lleugera pujada.

Anem retallant els peus del **cingle de la Costa**, creuem el **clot dels Presseguers** i continuem amb el dòcil ascens; deixem a la dreta el camí que puja a **puig Ferriol** i comencem a baixar.

A **Costa Rasa** ens trobem amb el cul de sac de la carretera que puja de la Figuera. Hi ha cotxes que semblen abandonats, no fa gens bonic trobar aquests residus de civilització en plena natura. Continuem carretera avall; n'hi ha algun altre que sembla llençat al mig dels arbres. És una vergonyosa falta d'estima i de respecte per a l'entorn.

Anem baixant, hi ha trams de pendent molt considerable. Comencem a trobar pilones de ciment. Aquesta carretera es va obrir anys enrere per tal d'urbanitzar aquestes terres, les pilones marquen les parcel·les, però fer arribar aigua i llum a aquest racó de món va resultar

inviabile. Deu ser de les poquíssimes vegades que l'especulació immobiliària ha fracassat.

Ja veiem el **collet de la Figuera**, amb el **puig del Morro** a sobre, amb la casa de la **Figuera** a recés. Havia estat refugi de la FEEC, que quan encara no hi havia la carretera ofería un bon servei; quedava a mig camí entre Beget i el Comanegra i era bo de fer-hi nit. Ara es troba en un lamentable estat ruïnós.

Poc abans d'arribar al collet, la carretera talla el camí dels **Racons**. Unia el Barrancot i les cases del Riberal amb la Figuera i el poble de Monars; el feien servir els veïns i, com que quedava molt amagat, quan rondaven els rurals era un bon refugi per als contrabandistes.

Nosaltres el seguim de baixada; tornem a posar-nos dins el bosc d'alzines. Arribem a un planell obert a les planes del Riberal; si hi espiem ja veiem el **cingle Roig** a sota.

Continuem una mica més entre les alzines i arribem a la **font de la Figuera**; diuen que no ha estat mai seca, però ara, malauradament, en surt ben poca aigua. És envoltada de verdor i té un roure que li fa companyia.

Seguim camí avall. A la dreta ens queda el Figuerol, que ve recollint els aiguavessos des de coll de Terrers. Un camí puja a la collada de la Gurata.

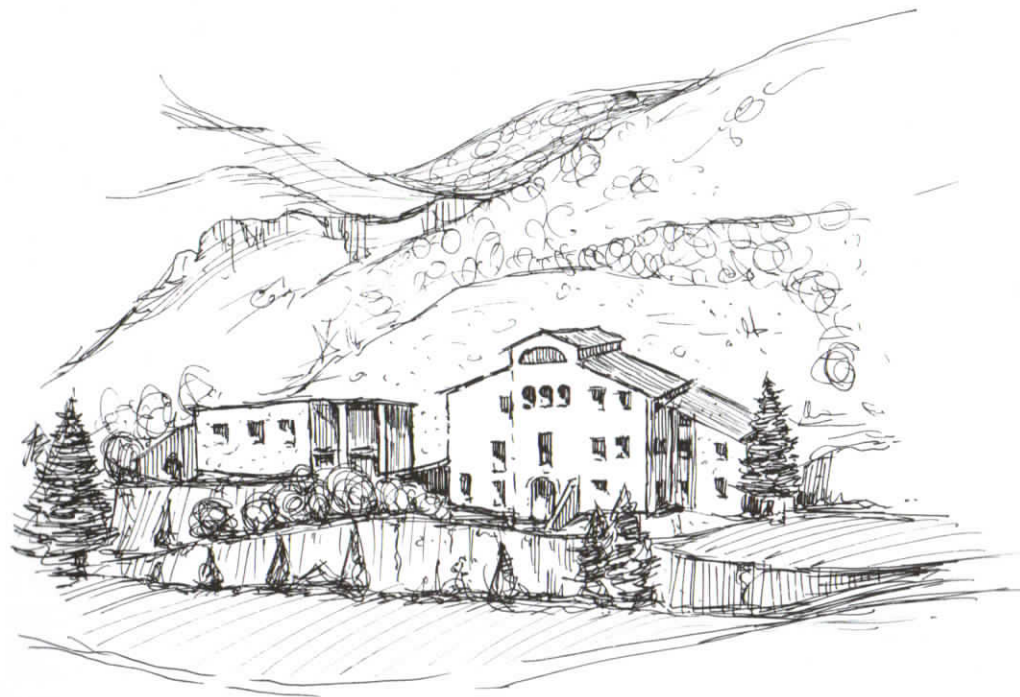
Ara tenim el clot del Barrancot a l'esquerra.

La serra de Bestracà ja és com una gran paret bigarrada enfront nostre.

Seguim baixant, creuem un torrent, pugem una mica entre boixos i de seguida ens trobem amb la casa del **Barrancot**. Abans de convertir-se en gran mansió era una bona pagesia, com totes les del Riberal, amb grans planes fèrtils i ben regades.

Ara ja tot el camí que ens queda el fem per carretera. Baixem a trobar la que corre paral·lela a la riera de Beget, per anar-nos acostant al nucli.

A la dreta hi tenim el **Ferran** i una mica més enllà **cal Noi**, que fa molts anys que són tancades. Al davant, a l'altre costat de riu, hi ha el veïnat de Rabassa, amb la **Farga** a primer lloc.

El Barrancot

Continuem planes enllà a contracorrent i anem deixant enrere el **Vilardell** i la **Codina**. Entre les dues, arran de riu, hi ha la **Platja, can Batlle** i les espaioses **planes d'en Batlle**, joiosament cultivades.

Al **pont d'en Quelet**, alçat sobre l'engorjat, enllacem amb la carretera que ve d'Oix. A sota, el **Molí d'en Quelet** molt fet malbé.

Al **pont del Doctor Llobet** tornem a deixar, com hem fet de bon matí, el bonic i ombrívol passeig al llarg del riu per tal de continuar carretera amunt.

A l'altre costat, restaurada, la **Ferreria**. Al damunt, l'**ermita del Remei**, a tocar el petit cementiri.

Hem acabat l'excursió. Ara, a descansar, que ens ho ben mereixem. Ens tornarem a veure la primavera vinent.

Anna Planella i Plana

Col·laboració:

- Assumpció Duñach i Surroca
- Emiliano Rivera
- Francesc Vila
- Marissa Llongarriu
- Simó Nogué i Garnatxa

Bibliografia:

- Agustí i Bassols, Joaquim. *Itineraris de l'Alta Garrotxa, II. XIII Embardissada*.
- Domènech i Moner, Joan. *Beget història, art i natura*.
- Girona i Casagran, Josep. *L'Alta Garrotxa*.
- Llongarriu, Marissa; Sala, Ester. *Herbes remeieres de La Garrotxa*.
- Puigmal, Esteve. *Beget*.
- Sala i Canadell, Ramon; Puigdevall i Dilmé, Narcís; Melció i Pujol, Josep M. *Caminant per l'Alta Garrotxa*.
- Vinyeta, Ramon. *Beget*.

MONARS: ANADES, ESTADES I RECORDS

La primera vegada que vaig passar per Monars va ser l'any 1977, en una excursió conjunta dels centres excursionistes d'Olot i de Banyoles. En aquell moment, de la mà del meu pare, m'iniciava en l'excursionisme. Aquella, doncs, va ser la meua primera caminada llarga. I dic llarga perquè vam sortir d'Hortmoier cap a la font del Soms i el cim de Sant Marc; després, tot carenejant, vam continuar cap al Pic de les Bruixes i el Comanegra, per baixar cap al Corral de Ma Mitjà, Monars, Maians i agafar el Toll, que ens tornaria a Hortmoier. Més endavant hi he estat en altres ocasions. En comentarem alguna. Pel novembre de 1981, en una jornada de treball conjunta entre el Centre Excursionista Empordanès i el Centre Excursionista d'Olot, vam fer una bona estassada a l'església i els seus voltants, ja que estava coberta d'heures, romegueres i altres bardisses.

Una travessia durant la Setmana Santa de 1982, amb sortida d'Oix, cap a Talaixà, Ribelles, puig del Casso i Comanegra, ens va conduir altra vegada a Monars, on vam tenir ocasió de conèixer la Bel, en Manel, l'Empar, l'Inter i en Rafel, que formaven part del grup que protagonitzava el procés de recuperació d'aquell indret. Havien rehabilitat la casa petita de Ma Mitjà i estaven recuperant la casa, l'hort i les corts de Ma de l'Om. Vam compartir amb ells una bona vetllada vora el foc de Ma de l'Om, on van pernoctar. Com a excursionistes, ens vam sentir molt ben acollits.

L'any 1983, amb una colla de joves del CEO, ens vam engrascar per anar a l'Aplec de Monars, organitzat pels estadants d'aquell moment. Guardo bon record de l'anada. Vam dormir a la casa gran de Ma Mitjà, una part de la qual estava habilitada, per ells mateixos, com a refugi per a excursionistes i visitants. L'endemà al matí vam pujar al Comanegra per veure sortir el sol. Quan baixàvem, els més joves i enjogassats vam patinar sobre el gel

que s'havia format a la bassa de Monars, i després vam tornar a Monars per participar a l'Aplec, junt amb altres excursionistes arribats de Banyoles, Figueres, Besalú, Girona... Hi va haver actuacions d'acrobàcies i malabars per part del Petit Circ de Carrer, un dinar de germanor als voltants de Ma de l'Om i, a la tarda, ball de festa major a l'era, amb en Peret Blanc, tocant el violí, i l'Amadeu de les Arçoles, tocant l'acordió.

L'estiu de 1983, amb en Joan, vam passar a formar part d'aquell grup que habitava Monars. La nostra estada allà va ser, més o menys, d'un any. Ens vam instal·lar a Ma de l'Om, junt amb la Bel i en Manel. Vam viure de primera mà experiències irrepetibles. Vam participar a la Tria de Mulats d'Espinavell, on vam anar a vendre el primer pollí nascut a Monars després de molts anys: vam fer una bona fira. Vam aprendre a conrear l'hort i a aprofitar-ne els fruits, vam fer conserves, confitures i mermelades per tal de tenir reserves per a tot l'any. Vam matar porc amb l'ajuda d'un bon matador, una bona mocadera i un bon botifarrer, i el rebost va quedar ple per anar tirant del tros. Vam recuperar feixes i vam netejar camins. Criàvem conills, gallines i porcs. Teniem un petit ramat d'ovelles i cabres. Allà hi vam aprendre molt, va ser com una escola de natura. Tot allò em feia reviure les estades a Llongarriu, a la vall del Bac, de les quals guardo pocs, però grans i molts bons records.

En aquells moments, el grup tenia molt bona relació amb la gent del país. Ens assessoràvem amb antics estadants: la Teresa, en Bernat... Havíem fet intercanvis de bestiar amb la Maria del Ripoll, en Santi del Bolacell... A Beget, des de l'estanc fins al barber (també conegut com el peó), passant per cal Sastre i en Peret Blanc, tots s'interessaven per nosaltres i se'ns oferien pel que calgués com a veïns.

El Ma de l'Om

Amics i excursionistes ens visitaven sovint i eren rebuts amb tota la il·lusió que es mereixien. Amb ells vam fer algunes sortides que recordo bé: a l'avenc del Pic de les Bruixes (amb un grup d'espeleòlegs), excursions al Comanegra, a la Menera... Van visitar-nos grups d'escoltes. Hi van venir joves de diferents punts d'Europa en ocasió dels camps de treball internacionals que s'hi van organitzar, reconeguts per Joventut.

Aquell grup de persones, de procedència diversa, vam tenir en comú un gran respecte per l'entorn —físic i humà— i una gran estimació i il·lusió pel que estàvem fent. Tot plegat feia que les dificultats que poguessin sorgir quedessin en un segon terme. Crec que vam tenir la sort de ser-hi en el moment de màxima esplendor d'aquell projecte. Més endavant, les dificultats pròpies de l'entorn, el sistema de subsistència i el canvi d'interessos d'alguns dels integrants del grup van fer que la colla s'anés dissolent. Molts de nosaltres vam deixar el projecte.

El 22 de gener de 1984 s'havia celebrat l'Aplec. M'atreveixo a dir que va ser sonat. Hi

va venir gent de tot arreu: Olot, Castellfollit, Oix, Camprodon, Beget, Besalú, Banyoles, Figueres, Girona, Barcelona... D'aquell any en puc detallar el programa, ja que vam fer cartells anunciadors:

- *A les 10 del matí, benvinguda al prat de la Collada.* Vam engalanar l'indret amb banderoles de colors i hi vam fer jocs diversos. El grup Tripijoc va amanir la benvinguda amb gralles i timbals que acompanyaven uns saltimbanquis i camallargs.

- *A les 12, cant coral a l'ermita de Sant Sebastià.*
- *A la 1, sardanes a l'era de Ma de l'Om, a càrrec d'en Peret Blanc i l'Amadeu.*

- *A les 2, dinar de germanor, amb macedònia conjunta* (calia que cadascú portés fruita per fer-la). Després de dinar, tot mandrejant, vam prendre el sol, uns a l'era i d'altres al quintà de Ma de l'Om.

- *A 2/4 de 4, gran ball* amb corrandes, ball robat i alguns jocs de mans. I, per acabar, el comiat. La festa va acabar aviat, ja que per Sant Sebastià el dia encara és curt i des de Ma de l'Om encara hi ha una estona fins a arribar al cotxe.

Pel desembre de 1988, en una passejada familiar d'un fred dia d'hivern, vam visitar la Bel i en Ricard, instal·lats a cal Bessó, amb qui vam conversar tranquil·lament, assaborint una reconfortant infusió. Al cap de poc, pel gener de 1989, hi vaig tornar per un fet lamentable. En Ricard hi havia mort d'accident. Es va dir una missa a Beget i, seguidament, vam pujar a Monars on vam fer el comiat als afores de l'ermita.

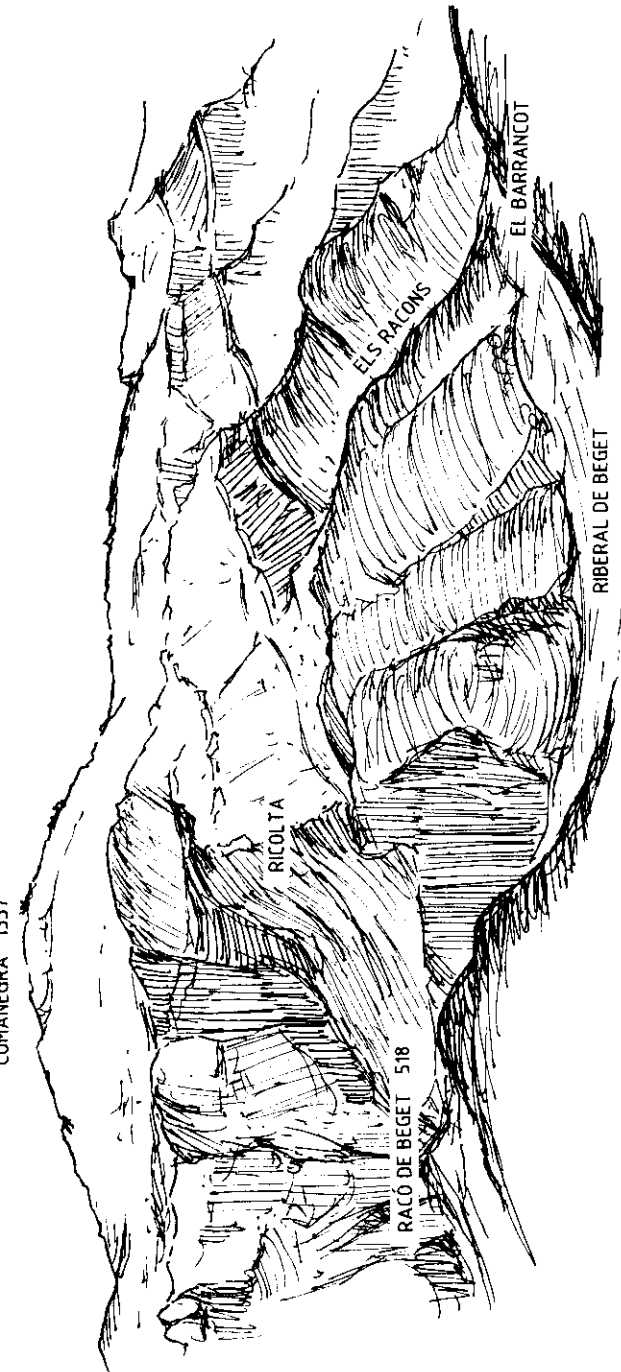
L'any 1990, en el transcurs de la XIII Embardissada, vam passar novament per Monars. Vam poder conversar plàcidament amb la Bel, instal·lada en aquells moments a cal Bessó.

Per acabar, ara fa un any, en un dia primaveral, tot baixant del puig de les Bruixes, vaig tornar a passar per Monars. La imatge que en vaig copsar té poc a veure amb l'esplendor que va viure aquell llogarret en els anys vuitanta. El que continua igual és la tranquil·litat que regna en aquell paratge. Vam aturar-nos vora del torrent per dinar i reposar. En aquell recer, hom pot assaborir la pau i la quietud que dominen l'indret, només torbades per la remor de l'aigua i el tragí d'alguns animalons.

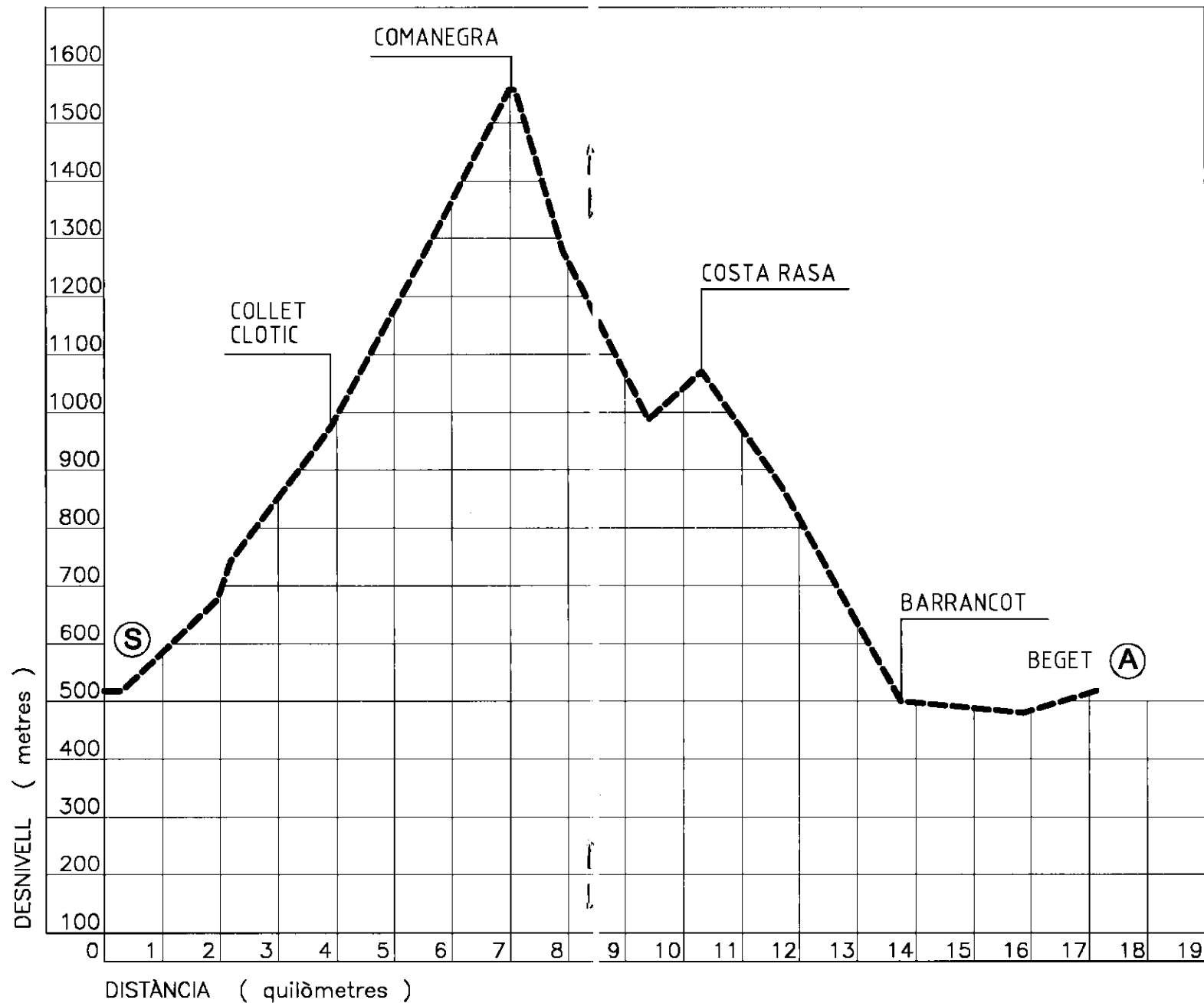
Com hauria dit el meu pare i mestre excursionista, de qui guardo un gran record, «en aquest indret s'hi pot escoltar el silenci». I, referint-se a les engrunes i sobralles del dinar, ben segur que ens hagués dit «deixem-les per als animalons de Nostre Senyor». Que en pau descansi.

Adriana Llongarriu i Castañer
Març de 2007

COMANEGRA 1557

PERFIL RECORREGUT XXX EMBARDISSADA

RAMON LLONGARRIU ENS VA DEIXAR

Ramon Llongarriu ens va deixar, el 2 d'octubre passat. Nascut a Olot l'any 1923, de família originària de la vall del Bac, el seu traspàs va ser una pèrdua molt sensible i del tot irreparable.

Vaig conèixer en Ramon fa uns trenta-set anys, quan jo tot just començava a trepitjar la Garrotxa i ell ja era un excursionista veterà. Un més d'una colla que es reunia cada dissabte al vespre a la plaça del Rector Ferrer, d'Olot, per decidir on s'intentaria anar l'endemà. I poso el condicional perquè, en aquella època, les coses eren molt diferents als nostres dies.

Sense anar més lluny, no disposàvem d'una cartografia fiable. Els mapes que anomenàvem «de l'exèrcit» i uns altres de carenes, extrets d'un treball publicat per Jaime Tolrà a la revista *Montaña* (en castellà, per suposat), eren les nostres úniques referències. Els mapes de l'Alpina arribarien, amb totes les seves deficiències, uns anys més tard. Les guies de Cèsar August Torras, gairebé impossibles d'aconseguir i que,

d'entre altres llocs, havien desaparegut misteriosament de la biblioteca del nostre Centre Excursionista, eren encara prou vàlides, i l'extraordinari llibre *L'Alta Garrotxa*, de Josep Girona i Casagran, una lectura obligada. Encara avui la revisió reposada de les seves planes és un veritable plaer i una gran font d'informació. No hi havia camins senyalitzats i només recordo uns rètols de fusta en els de Talaixà i Sant Aniol. Miraculosament, un es conservava fa poc temps. Les embardissades eren gairebé setmanals i en recordo una en què els més endarrerits seguïem als capdavanters pel rastre de sang que un d'ells deixava. La paraula «senderisme», tan de moda avui dia, hauria estat considerada un barbarisme del tot inacceptable. Certament, els garrotxins l'hauríem de rebutjar.

I que podem dir de les carreteres? Les de Sadernes i Oix encara no eren asfaltades, la de Rocabruna a Beget tot just feia set anys que era oberta i tampoc era asfaltada, la d'Oix a Beget

A la cova d'en Massot, amb Josep M. Casabó i Josep Curós, a principis dels anys setanta.

A Llongarriu (1983)

només era una reivindicació històrica dels begetins, en la de Beuda un forat tocava l'altre i la de la vall del Bac era poc més que un camí de carro. Sortosament disposàvem d'un magnífic parc de vehicles tot terreny, format en la seva major part pels mítics Seat 600 i Citroën 2CV. Les dues del migdia, hora de tornada a casa, eren una barrera infranquejable, amb risc de patir greus conseqüències domèstiques. Les set del matí, les quatre per a la colla que escollia anar als Pirineus, la tortura setmanal. Encara avui, aquella hora és la del tret de sortida de l'*Embardissada*. La pluja venia tot sovint en ajut dels més mandrosos i a l'hivern feia un fred que pelava.

Però no tot eren dificultats. En bona part del territori quedaven masies habitades per gent del país, que ens acollien amb gran hospitalitat

i ens donaven totes les informacions que no podíem obtenir en d'altres llocs. L'*Alta Garrotxa* encara era una comarca viva, tot i que per poc temps. I és aquí on Ramon Llongarriu aportava un tret diferencial sobre la resta de la colla. Tot i la seva extraordinària memòria, amb un llapis i una llibreta de butxaca anotava dotzenes d'històries i centenars de topònims, obtinguts de fonts verbals i que sense ell potser haurien anat a parar als llimbs. La vall del Bac era casa seva i els arxius un bon lloc per passar llargues i profitoses estones.

L'obra escrita de Ramon Llongarriu va ser publicada en setmanaris locals, annals de diferents institucions i mitja dotzena de llibres, *La meva Garrotxa, un antic i oblidat país* (1990), *Llongarriu de la vall del Bac* (1994), *Un any a pagès* (1995), *Lliberada (una vida i un ambient)*

(1997), *Els pessebres d'Olot* (1999) i *Els oratoris de la Garrotxa* (2003). També va col·laborar en el butlletí del Centre Excursionista d'Olot amb l'enyorada secció «Muntanya amable», publicada fins a l'abril de 2006. Aquesta obra serà una font d'informació gairebé inesgotable per a tots aquells que vulguin conèixer de veritat la Garrotxa. Potser el gran públic l'oblidarà en pocs anys, però els que anem camí de ser considerats veterans n'assaborirem fins a l'últim glop i la rellegirem una i altra vegada. Com també la del begetí Esteve Puigmal. Ells mai varen fer servir un GPS, aquest aparell miraculós que pot arribar a contenir tota la informació que necessiten molts dels turistes que avui dia trepitgen les nostres muntanyes, però la seva saviesa, com la de tants garrotxins anònims, ens ha deixat un meravellós patrimoni, modest però d'un valor incalculable.

La relació de Ramon Llongarriu amb *l'Embardissada* ve de molt lluny. Ell va ser un dels 237 participants en la primera edició i va acabar, com tots nosaltres, a la riera de Sant Aniol amb aigua fins als genolls. Vàrem escriure el llibre de la setena, dedicada a la

A Llongarriu, amb la seva esposa Maria del Tura (1991)

seva estimada vall del Bac, a quatre mans i la seva col·laboració no ens va mancar des de la quinzena fins a la vint-i-vuitena edicions. L'any passat ja no s'hi va veure amb cor i em va comunicar, amb veu baixa i serena, una renúncia que, malauradament, seria definitiva.

Descansa en pau, Ramon. D'aquí a uns anys, espero que molts, tornarem a parlar de la nostra Garrotxa.

Kim Agustí

Al cim de Bastiments, amb la seva filla Adriana (1977)

LA VEGETACIÓ, LA CARTOGRAFIA VEGETAL I EL PAISATGE

Enguany és el primer any que el llibret de *l'Embardissada* s'edita en color i és per això que em fa una il·lusió especial de posar-hi una part del mapa de vegetació de l'Alta Garrotxa a escala 1/25.000, que forma part dels treballs que vaig dur a terme entre els anys 1985 i 1990 en aquest esplèndid territori per preparar la meva tesi doctoral, tesi que vaig llegir la primavera de 1993 i que incloïa una versió simplificada d'aquest mapa (de fet, reduïda a una escala aproximada d'1/50.000 i sense corbes de nivell).

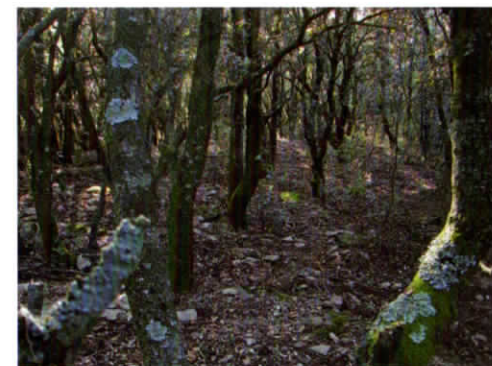
Una part d'aquest mapa simplificat el proporcionàvem a la tretzena *Embardissada* (any 1990) i incloïa la totalitat del recorregut d'aquell any (el Bestracà, el riberal de Beget, el Toll, Hortmoier i Oix) i una part dels territoris circumdants. Per tant, incloïa també una part del recorregut d'enguany.

En aquella ocasió explicàvem en què consistia un mapa de vegetació i quina informació ens podia proporcionar del territori que trepitjàvem; i explicàvem, també, quines diferències hi ha entre un mapa de vegetació i un mapa d'usos del sòl. Com que el mapa de l'any 1990 era un mapa a una sola tinta (de color verd sobre fons blanc, en aquell cas), explicàvem com s'havia de pintar per tal d'obtenir-ne o bé un mapa de vegetació o bé un mapa d'usos del sòl, segons l'interès de cadascú.

El mapa que presentem enguany és un mapa de vegetació típic i conté informació sobre la vegetació actual i la potencialitat del territori. Ara bé, amb la incorporació del color, hi podem fer constar de manera molt clara tant les corbes de nivell com el traçat mateix de l'itinerari, i això, juntament amb l'escala original del mapa (1/25.000) dóna molt més detall i permet d'anar seguint perfectament l'itinerari i anar-lo

relacionant amb el paisatge vegetal que ens envolta a cada moment.

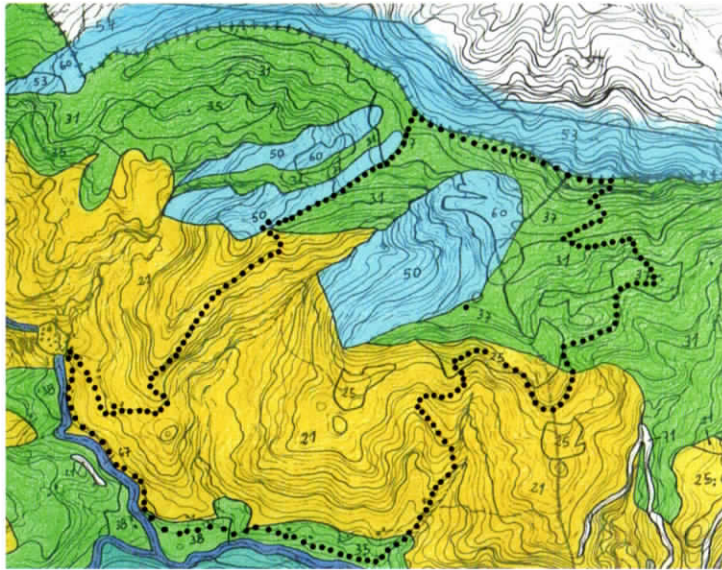
En *l'Embardissada* d'enguany partirem del domini de l'alzinar muntanyenc, però farem un bon desnivell, i això ens permetrà de recórrer també extenses rouredes de roure martinenc i, fins i tot, arribar a una de les fagedes més excepcionals, per riquesa i composició, de l'Alta Garrotxa, que és, precisament, la situada a la part alta de l'obac del Comanegra.

Aspecte dels ufanosos alzinars de la Ricolta.

Com veiem al mapa, Beget, situat a uns 550 m d'altitud, es troba de ple en el domini de l'alzinar muntanyenc calcícol. Ja des de la sortida, el bosc és dens. El camí es fa dur i costa amunt, i en alguns punts, com a la Roca de les Bombardes, la dificultat del pas ens permet d'admirar l'estructura de maduresa que pot arribar a tenir aquest bosc. De la Ricolta en amunt, podem veure, fins i tot, que enmig del bosc hi ha feixes, cosa que indica que, en temps reculats, aquest indret havia estat conreat: ens el podem imaginar sense alzines i amb pendents ben arreglats i ben mantinguts. En canvi, una vegada abandonats els conreus al seu aire, l'alzinar hi ha recuperat la seva ufana, cosa que corrobora la idea dels botànics que

La llegenda de la part del mapa que figura en aquest butlletí conté els números i les descripcions següents:

COLOR GROC - Domini de l'Alzinar muntanyenc. Deixat al seu aire, tot el terreny esdevindria alzinar. Només els indrets amb poc sòl estarien ocupats per prats de jonça o per matollars que tendirien a refer l'alzinar.

21- Bosc d'alzinar muntanyenc amb moixera de pastor (*Quercetum mediterraneo-montanum torminalo-ligustretosum*) que té les clarianes petites ocupades per prats de jonça (*Plantago aphyllanthesum*).

25- Prats de jonça (*Plantago aphyllanthesum*), que alternen a les zones més rocalloses amb prats rocallosos de lliqueta (*Thymo-Globularietum cordifoliae*).

COLOR VERD - Domini de la roureda de roure martinenc. Deixat al seu aire, tot el terreny esdevindria roureda. Només els indrets més rocallosos estarien ocupats per prats de jonça o per boixedes que tendirien a refer la roureda.

31- Bosc de roureda de roure martinenc amb boix (*Buxo-Quercetum pubescentis*) que té les clarianes petites ocupades per prats de jonça (*Plantago aphyllanthesum*).

35- Prats de jonça (*Plantago aphyllanthesum*), que alternen a les zones més rocalloses amb prats rocallosos de lliqueta (*Thymo-Globularietum cordifoliae*).

37- Prats de jonça (*Plantago aphyllanthesum*), que alternen a les zones més planes i humides amb prats mesòfils (*Euphrasio-Plantaginetum*) i en zones amb més sòl amb pastures seques altes (*Xerobromion*).

38- Camps de conreu (*Secalium*), generalment de cereals, sovint alternant amb prats de jonça (*Plantago*

aphyllanthesum) als indrets més secs i amb prats mesòfils (*Euphrasio-Plantaginetum*) als indrets més humits.

COLOR BLAU CEL - Domini de la fageda. Deixat al seu aire, tot el terreny esdevindria fageda. Només a les clarianes accidentals s'hi establirien prats mesòfils.

50- Fageda amb boix (*Buxo-Fagetum*). És el tipus de fageda menys humit.

53- Fageda amb buïxol (*Helleboro-Fagetum*). És una fageda que ocupa indrets més humits que l'anterior.

54- Mosaïc de fageda amb buïxol i fageda amb boix.

60- Prats mesòfils (*Euphrasio-Plantaginetum*).

COLOR BLAU FOSC - Domini del bosc de ribera. Al riberal de Beget, deixades al seu aire, a les vores dels rius s'hi establiria una verneda amb consolda (*Lamio-Alnetum glutinosae*) que, després d'una avinguda forta amb arrencada de verns permetria l'establiment de la salzedada de sarga (*Saponario-Salicetum purpureae*) que tendria a restablir la verneda. Aquesta salzedada de sarga també s'establiria a la part central de la llera del riu en els indrets de llera molt ampla.

67- Verneda amb consolda (*Lamio-Alnetum glutinosae*) alternant amb salzedada de sarga (*Saponario-Salicetum purpureae*)

COLOR BLANC - Vegetació rupícola de les parets verticals.

71- Vegetació de parets més o menys humides, amb orella d'ós i corona de rei (*Saxifragion mediae*).

tots el territori, depenent de les seves disponibilitats climàtiques (pluja i temperatura) i edàfiques (tipus i gruix del sòl, pendent i disponibilitat d'aigua) tendeixen a ser ocupats per un tipus de bosc, en aquest cas un bosc d'alzines especial que els botànics anomenen alzinar muntanyenc amb moixera de pastor (de nom científic *Quercetum mediterraneo-montanum torminalo-ligustretosum*). Aquest bosc final és el que s'anomena «**Bosc clímax o climàtic**», i s'arriba a establir en un indret antigament conreat (o alterat per diverses causes, siguin naturals o antròpiques) a través d'una sèrie de passos *intermitjos* representats per diverses comunitats vegetals que es van donant el relleu i que, en conjunt, els ecòlegs i els botànics anomenen «**etapes de successió**», és a dir, «**de canvi**» o d'«**evolució cap a la clímax**».

Aspecte de les feixes del mig de l'alzinar de la Ricolta.

Els colors en un mapa de vegetació constitueixen, de fet, la «**interpretació**» de les comunitats climàtiques o clímax, és a dir, la previsió de les comunitats climàtiques que ocuparan cadascun dels indrets d'un territori, i un botànic fa aquesta interpretació comparant les diverses situacions climàtiques i edàfiques que es donen en aquest territori i els territoris propers, i analitzant les diverses etapes d'evolució que troba en cada un d'aquests indrets. Per poder fer això amb certes garanties d'encertar-la, és clar, ha de recórrer tan

intensament com pugui aquest territori i n'ha d'analitzar amb deteniment no només la «**flora**» (és a dir les «**espècies vegetals**» diferents que conté), sinó també les agrupacions de plantes (és a dir, les «**comunitats vegetals**» o grups de plantes característics i força constants que es van trobant al llarg d'aquest territori).

Una vegada assolim el collet de Clotic, hem arribat gairebé als 1.000 m d'altitud i, a més, deixem el sollell per passar, a frec de caire, per la part més obaga de la carena. Entrem llavors en una roureda de roure martinenc (*Buxo-Quercetum pubescentis*), que passa a ser, de seguida que deixem el caire, una fageda amb boix típica (*Buxo-Fagetum*). Des del collet del Clotic hi ha una vista àmplia de les rouredes que cobreixen els vessants de can França, per on puja la pista forestal que arriba a la Bassa de Monars, sortint des de més amunt de Rocabruna. I, si ens hi fixem bé, la panoràmica també ens permet d'albirar el pas del domini climàtic de l'alzinar muntanyenc al de la roureda de roure martinenc. El contacte entre ambdós dominis climàtics es veu com una línia tirada força a plom que separa els alzinars (de color verd fosc i situats a la part baixa de l'extens vessant) de les rouredes (de color més clar o bé tirant a marró, segons l'època de l'any, i que se situen a la part de dalt del vessant).

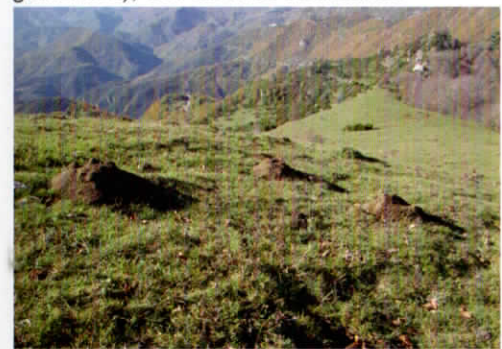
Les rouredes de can França, des del collet de Clotic.

Quan gairebé siguem al coll del Boix, un minúscul torrent recorre el fons de la petita vall i afavoreix que, just al fons, s'hi estableixi una avellanada (*Polysticho-Coryletum*) molt ben estructurada. No hi passarem ben bé, però no és gaire lluny, i si teniu humor, podeu arribar-vos-hi. Val la pena.

Quan sortim al coll del Boix, trobarem la pista forestal de què hem parlat abans, i allà el paisatge canvia completament: hi trobem extensos prats de jonça (*Plantago aphyllanthes*), que van essent progressivament transformats en matollars de ginebrons i de boix, en alguns indrets molt densos, que constitueixen un pas més avançat en la successió que porta des dels prats secs, que dominen mentre la pastura de vaques hi és intensa, fins a les rouredes de roure martinenc, que s'estableixen després de l'abandó de les pastures.

A mesura que anem pujant cap a la carena, anirem trobant petites zones més planes i humides, on les espècies que formen el prat canvien i això dona un caràcter més esponerós al prat: aquests són els prats mesòfils (*Euphrasio-Plantaginetum*), on el plantatge mitjà (*Plantago media*), la farigoleta (*Thymus serpyllum* subsp. *chamaedrys*), l'eufràsia (*Euphrasia stricta*) i d'altres espècies que agraden molt al bestiar perquè són de bon menjar, com la prunella grossa (*Prunella grandiflora*), s'hi fan més abundants.

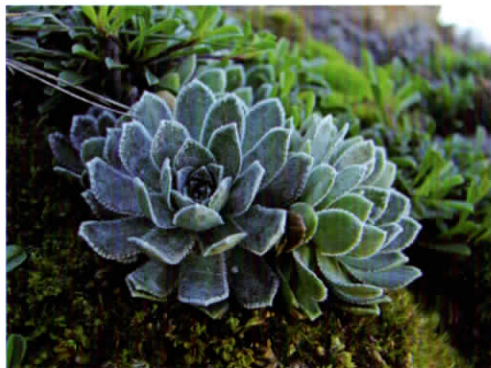

Vista dels prats de jonça de prop de la carena del Comanegra. En segon terme es veuen els matollars que envaeixen els prats.

Arribant a la carena de la Serra Llarga de Monars, podem veure com els prats secs de jonça (*Plantago aphyllanthes*) van alternant a les zones més rocalloses amb prats rocallosos de lluqueta (*Thymo-Globularietum cordifoliae*), fent un mosaic de petites espècies de plantes que ens marca el camí d'accés al Comanegra.

En aquest tram, però, val la pena de fixar-nos en dues coses.

La primera, en algunes roques grosses que trobarem escampades aquí i allí al llarg de la carena. A la part de l'obaga d'aquestes roques hi trobem les espècies típiques de les parets verticals calcàries orientades al Nord, com ara l'orella d'ós (*Ramonda myconi*), una de les maduixeres falses (*Potentilla caulescens*), la lluqueta de roca (*Globularia repens*) i la corona de rei (*Saxifraga longifolia*), que, en conjunt, formen la comunitat vegetal anomenada pels botànics *Saxifrago-Ramondetum myconi*; però també hi podem descobrir una planta rara en el conjunt de l'Alta Garrotxa, la *Saxifraga paniculata*, més pròpia d'indrets més alts dels Pirineus.

La *Saxifraga paniculata* de les roques de la carena del Comanegra.

La segona, en l'obaga del Comanegra. La fageda hi creix amb una empenta espectacular. El pendent hi és molt accentuat per tots dos costats i la carena molt esmolada. Però els faigs semblen voler treure tant com

puguin les seves branques cap al sol, de manera que ens deixen un espai molt petit per passar, just al caire. I ens hi hem de fixar, perquè, a més d'empenta, aquestes fagedes del cim del Comanegra tenen una composició florística espectacular i xocant, cosa que les situa entre les més interessants de tota l'Alta Garrotxa.

I tot a causa de l'enorme pluviositat d'aquesta contrada, que se situa entorn dels 1.100 l/m² anuals. Les dades procedeixen d'un observatori antic que hi havia hagut a Beget i que va funcionar entre el 1931 i el 1953, i són les més elevades de l'Alta Garrotxa, només comparables a les de Molló, Freixenet i, fins i tot, Olot, ciutat que és titllada d'«**orinal del cel**». Doncs bé, resulta que les roques que constitueixen el Comanegra són, sobretot, margues, que són roques que contenen una gran quantitat de carbonat de calci i que, quan s'alteren amb la humitat i el pas del temps, alliberen aquest carbonat al sòl, que queda d'aquesta manera enriquit amb carbonat càlcic. I resulta que el carbonat càlcic és un compost químic que genera grans «**filies**» i grans «**fòbies**» entre les plantes, de manera que moltes plantes s'han qualificat com a «**calcícoles**» si els agrada o, fins i tot, necessiten, la presència de carbonats al sòl (això els passa, per exemple, al plantatge mitjà o a la jonça de què hem parlat abans), mentre que d'altres plantes han rebut la qualificació de «**calcífugues**» perquè no toleren la presència de carbonats al sòl (el suro i el castanyer, per exemple, en són bons representants). (De totes maneres, val a dir que, òbviament, també hi ha plantes indiferents a la presència o l'absència de carbonats al sòl, i l'alzina, el faig i el roure martinenc es troben en aquest cas).

D'aquesta manera, és curiós i molt interessant el fet que moltes de les plantes que es troben a les fagedes de l'obaga del Comanegra són reputades «calcífugues» i, no obstant, es troben en sòls que, si no fos per les pluges abundants, estarien carregats de carbonats. El

La fageda del cim del Comanegra, que sembla voler traspasar la carena.

que passa és que l'abundància d'aigua de pluja i el pendent accentuat es confabulen per tal d'arrossegar pendent avall els carbonats, fenomen que es coneix entre els edafòlegs (científics que estudien el sòl) amb el nom esclaridor de «**rentat del sòl**». Des d'aquest punt de vista, el substrat herbaci de les fagedes *culminals* del Comanegra esdevé molt més ric del que seria, cosa que dona a aquestes fagedes una ufana i un esplendor molt rarament repetit en el conjunt de l'Alta Garrotxa. Hi podem trobar, entre d'altres plantes calcífugues, la *Luzula nivea*, la *Phyteuma spicatum*, la descàmpsia (*Deschampsia flexuosa*), la *Prenanthes purpurea*, el veladre (*Veratrum album*) i d'altres i, de fet, baixant només un centenar de metres avall pel pendent, podem observar que desapareixen gairebé d'una manera total.

Baixant del Comanegra, passem per uns prats secs però molt alts i ufanosos que cobreixen gran part dels pendents més pronunciats. Són prats secs de muntanya, del conjunt que els botànics anomenen *Xerobromion*, i que els agrada la pluviositat elevada d'aquesta part de l'Alta Garrotxa, així com l'escalfor intensa que reben a l'estiu en estar exposats completament al sol.

L'interior de la ufanosa fageda *culminal* del Comanegra.

Després de deixar enrere la Bassa de Monars, passem pel Corral de Monars i recorrem llargament les rouredes de roure martinenc, precioses, que s'estenen ben bé fins que trobem la pista forestal de la Figuera. Recorrent aquesta pista fem un descens suau i a les envistes dels prats que envolten la casa ja ens adonem que estem a punt d'entrar, altra vegada, al domini de l'alzinar: els boscos d'alzina atapeïts i foscos així ens ho marquen. El descens fins al riberal de Beget és vertiginós i, una vegada a baix, els prats i els camps de conreu establerts en el domini de les rouredes de vora el riu ens acompanyaran pràcticament fins a l'entrada de Beget, final del nostre recorregut d'enguany.

L'interior esplendorós de les rouredes de Monars.

Però no vull acabar sense celebrar que les tècniques d'impressió actuals permetin disposar d'un butlletí de l'Embardissada editat en colors, i crec que, arribats a aquest punt, i ja que una de les il·lustracions que acompanyen el comentari sobre la vegetació és un mapa de vegetació en colors, val la pena dir quatre coses sobre l'evolució de les tècniques utilitzades en la cartografia de la vegetació.

De fet, la cartografia de la vegetació consisteix, només, a plasmar sobre un mapa topogràfic la vegetació que hi ha en un territori. Els passos a seguir consisteixen, bàsicament a: 1) Passejar-se pel territori, identificant i interpretant les unitats de vegetació que s'hi poden reconèixer, i 2) Situar-les correctament sobre un mapa topogràfic.

Els prats de la Figuera marquen el retorn al domini de l'alzinar muntanyenc.

El pas 1) s'ha de dur a terme sempre, si es vol reflectir en el mapa la vegetació real d'un territori. De moment, l'observació d'aquest territori des de l'aire mitjançant avions o satèl·lits científics no pot pas donar una informació completa de la vegetació, perquè una «**comunitat vegetal**», tal i com és descrita pels botànics, comprèn un conjunt característic i força constant de plantes (arbres, arbusts i herbes), mentre que des de l'aire

només podem arribar a distingir formacions vegetals diferents (prats, matollars, camps o boscos) o, com a màxim, podem arribar a identificar la composició arbòria dels boscos, però encara no podem identificar i caracteritzar tota una comunitat vegetal de manera remota. S'han fet avenços, però, sens dubte, s'hauran de fer molts estudis comparatius sobre el terreny abans de poder arribar a caracteritzar i separar des d'un satèl·lit comunitats vegetals que tinguin un mateix estrat arbori.

De fet, des dels anys noranta del segle passat, el que ha canviat més en la tècnica de fer «**mapes de vegetació**» és el pas 2). En aquella època, s'anava al camp proveït d'un conjunt de fotos aèries quadrades (fetes des d'un avió en sèries seguides que se superposaven, anomenades «vols» i que anaven escombrant un territori en bandes paral·leles que, amb una mica de sort, també se superposaven). En aquestes fotos, que eren en blanc i negre i tenien unes dimensions aproximades de 20x20 cm, s'hi anava anotant amb llapis (en un paper vegetal enganxat a sobre d'alguna manera) la interpretació del paisatge que feia l'autor (recordeu el que hem dit abans de la interpretació i de la seva utilitat!) Aquestes fotos aèries no eren homogènies, sinó que procedien de vols diferents i, per tant, eren a escales diferents (ja que l'escala depèn de l'altura a què vola l'avió). A més, pel fet que la Terra és esfèrica, l'única zona de la foto que presentava proporcions reals aprofitables per a la cartografia era la part central, ja que les puntes mostraven una deformació causada per la curvatura de la Terra i que era ben evident si es comparaven dues fotografies successives. En el cas de l'Alta Garrotxa, a més, la verticalitat del relleu contribuïa a augmentar aquesta deformació.

El pas a sobre d'un mapa topogràfic fiable (és a dir, «**ben fet**») de tota la informació recollida al camp, s'havia de fer «**a ull**», és a dir, sense més guia que el mateix mapa topogràfic. I en

aquella època de mapes topogràfics fiables n'hi havia poquíssims, i, de fet, el millor que jo vaig trobar i que abastava el conjunt de l'Alta Garrotxa era un mapa a escala 1/25.000 que em va proporcionar un ens, avui desaparegut, anomenat **Mancomunitat de la Garrotxa** i que tenia la seva seu al passeig d'en Blay, d'Olot. Poc després van començar a publicar-se els mapes a escala 1/25.000 de l'**Instituto Geográfico Nacional**, estatal; eren útils, però no abastaven tota l'Alta Garrotxa i, a més, la seva qualitat cartogràfica no arribava a la del mapa de la Mancomunitat. Aquesta feina de passar la informació de les fotos al mapa era més delicada del que sembla, perquè no hi havia pas cap garantia que la forma que tenien les «**taques**» de vegetació que es volien diferenciar en les fotos aèries (i que corresponien als retalls de boscos, camps de conreu, prats, etc. identificats) fos la forma real que havien de tenir aquestes taques en el mapa, cosa que obligava a adaptar «**a ull**» les formes observades en les fotos aèries amb el traçat d'accidents del relleu inamovibles que havien de fer-se servir forçosament de referència, com són les corbes dels rius o el traçat de carreteres i camins.

Actualment, els vols de fotografia aèria que encarrega l'Institut Cartogràfic de Catalunya ja es disposen en uns fulls especials anomenats «**ortofotomapes en color**», que s'han fet a base d'agafar, només, les parts centrals de totes les fotos en color d'un vol i que, per tant, presenten totes les formes correctes de les taques. A més, els límits d'aquests ortofotomapes coincideixen amb els límits dels fulls dels mapes topogràfics a escala 1/25.000, i tant els uns com els altres es poden comprar a les botigues del mateix Institut Cartogràfic (a Girona mateix n'hi ha una). D'aquesta manera, el treball se simplifica, a l'ensem que es perfecciona, perquè es pot anar al camp amb un ortofotomapa i plasmar-hi directament la informació interpretada per l'autor. I, llavors, només queda posar en net aquesta informació.

Fins i tot, els fons topogràfics i ortofotomapes es poden comprar en format digital, de manera que amb un programari adequat es pot passar la feina en net a la pantalla, amb tots els avantatges addicionals que això comporta, perquè el programari inclou nombroses eines, no només per presentar aquesta informació de manera molt diversa, sinó per fer-ne quantificacions (de superfície, per exemple) i agrupacions de manera molt diversificada. A més, la informació digitalitzada es pot enviar de manera pràcticament instantània a diversos llocs del món i es pot complementar amb nombroses dades extretes de sistemes posicionadors o GPS.

Un dels pioners de la cartografia vegetal a Catalunya va ser l'olotí Oriol de Bolòs i Capdevila, un dels botànics insignes d'Europa, que va morir fa pocs dies a Barcelona, a l'edat de 83 anys. A ell vull fer-li des d'aquí un homenatge sentit, perquè amb la seva amabilitat i fermesa m'encoratjà, a mi i a molts altres deixebles seus, en l'estudi i el gaudi de la botànica. Ell aplicà les primeres tècniques de cartografia que hem explicat abans, i encara amb dificultats més punyents, si tenim en compte que el primer vol fotogràfic a l'Estat espanyol va tenir lloc l'any 1954 i que fins als anys setanta no es va comptar amb una cartografia topogràfica mig aprofitable (cartografia que, per més curiositat, era feta per l'exèrcit dels Estats Units i era qualificada de «*secreta*» o «*reservada*»). Tot i així, el 1983, Oriol de Bolòs va publicar, juntament amb Ramon Masalles, el mapa de vegetació del full núm. 33, corresponent a la zona de Banyoles i que abasta des de Banyoles fins a Sarrià de Ter, Amer i Santa Pau.

El Dr. Oriol de Bolòs en una visita al massís d'Ardenya, el juny de 1996.

Amb aquest mapa, Bolòs va crear mestratge en posar les bases per a una cartografia vegetal de Catalunya, ja que aquest és el mapa inicial d'una sèrie de mapes de vegetació a escala 1/50.000 que encara, a hores d'ara, s'estan confeccionant i editant. De fet, pel novembre de 2005 el Grup de Geobotànica i Cartografia de la Vegetació de la Universitat de Barcelona, del qual formen part també alguns botànics de la Universitat de Girona, va editar en una sola unitat els mapes de Molló (núm. 218) i Ripoll (núm. 256), que abasten gran part del Ripollès (des de Queralbs i Ribes) fins a la part Oest de l'Alta Garrotxa (des del Montfalgars i Rocabrúna fins a les valls de Bolòs, del Bac i de Bianya). I d'aquí a pocs mesos sortirà publicat el full d'Olot, que inclourà la resta de l'Alta Garrotxa i, per tant, tota la zona que hem trepitjat en l'itinerari d'enguany.

Xavier Viñas i Teixidor

REGLAMENT DE LA XXX EMBARDISSADA

SORTIDA: Serà donada a Beget, de les 7 fins a les 8 del matí.

CONTROLS: A més del de sortida i d'arribada, hi haurà controls de pas al Clotic, al cim del Comanegra, a la font de la Figuera i al Barrancot. Tots els controls anotaran el pas dels participants i es tancaran per l'equip "escombra", a l'hora anunciada en cadascun d'ells.

DESQUALIFICACIONS: En seran motiu: 1) No lliurar el full de ruta al control d'arribada; 2) Efectuar anotacions o esmenes al full de ruta que desvirtuin la seva finalitat; 3) No passar per tots els controls i segons l'ordre establert per l'organització; 4) Canviar de lloc o amagar les marques existents en el recorregut.

CLASSIFICACIÓ: Tindran medalla tots els que realitzin l'Embardissada completa i arribin al final abans de les 6 de la tarda. No es valorarà, a cap efecte, l'ordre d'arribada dels participants.

ALTRES DISPOSICIONS: 1) El mal temps no serà obstacle per la celebració de l'Embardissada, la qual, no obstant, podrà ser alterada per l'entitat organitzadora si alguna circumstància ho aconsella.

2) El CEO no es fa responsable dels accidents que puguin esdevenir en el transcurs de l'Embardissada. Caldrà disposar d'una assegurança que cobreixi les activitats pròpies de l'excursionisme.

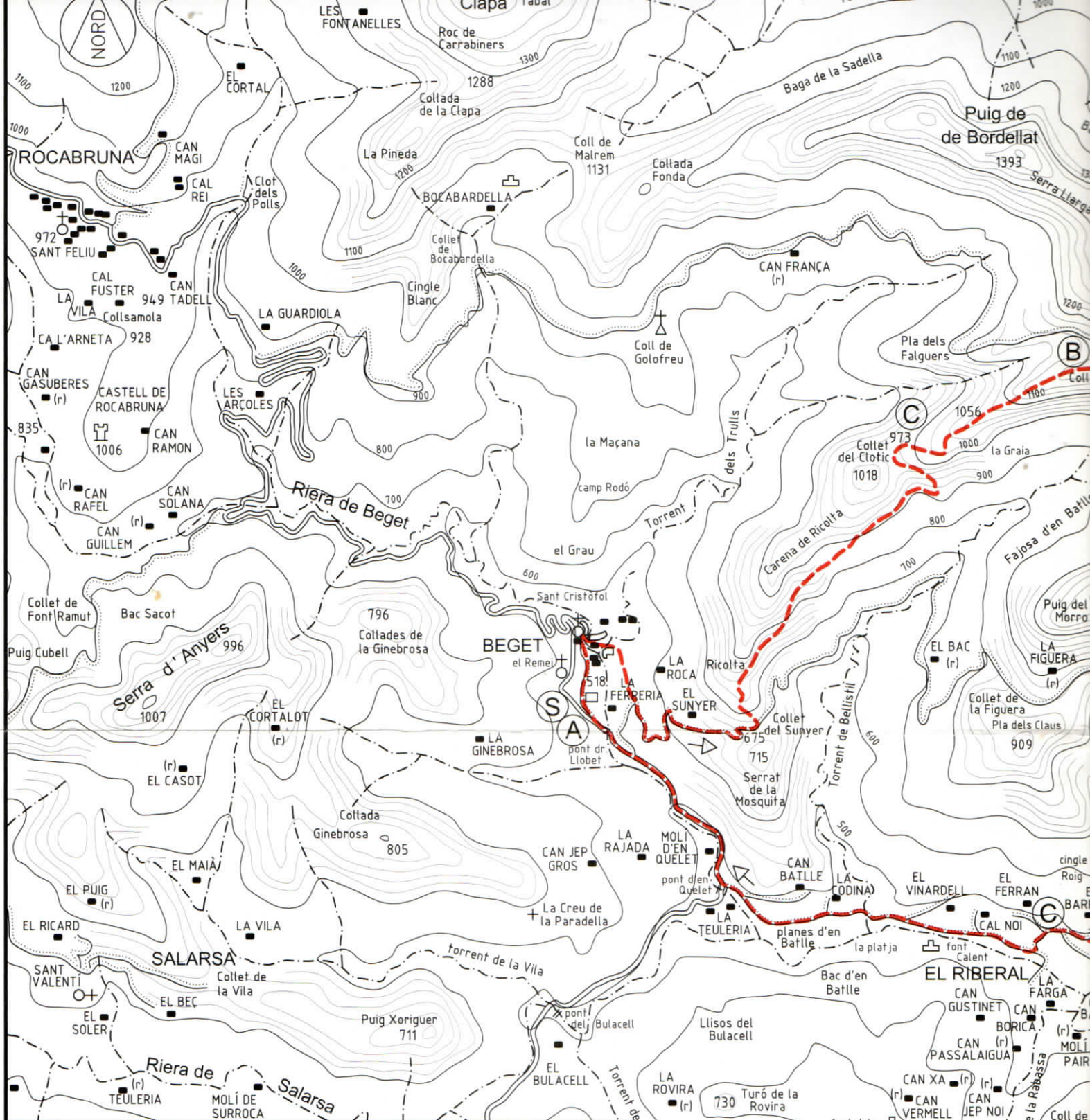
3) Cas d'abandó, s'ha de notificar al control més proper o a un altre participant perquè aquest ho avisi. En els llocs adients, hi haurà vehicles de l'organització a fi de recollir els que s'ho deixin córrer.

RECORDA AQUESTA DATA!

20 D'ABRIL DE 2008

XXXI EMBARDISSADA

XXX EMBARDISSADA

**CENTRE EXCURSIONISTA
OLOT**

22 d'Abril de 2007

	ITINERARI		SORTIDA
	PISTES		ARRIBADA
	CARRETERA		CONTROL
	RIERA-TORRENT		BEGUDES
	MASIA (r) runes		CASTELL
	ESGLÉSIA		COVA
	FONT		EQUIDISTÀNCIA CORBES 100 m.
	PEDRÓ		ESCALA 1/25000

